

MESE

A VADÁSZÓ KIRÁLYFIRÓL

1966

Odobescu Pseudo-Kinighetikos-ának
Feciorul de împărat, cel cu noroc la vînat
c. meséje nyomán

A mese hőse, természetesen, királyfi; mert ne feledjük, hogy a Pseudo-Kinighetikos mintegy száz éve íródott, midőn tette-e más, mint (legalább) királyfi azt, ami jólesett neki? Vadászni, ha éppen kedve tartotta – s neki igen, mert ez is módja (elég előkelő) a menekülésnek: a megszokott – s ennél fogva megunt – kényeztetés elől. – Ne keressen tehát az olvasó példamutató hőst se királyfinkban, se a tündérben: ítéljen, és cselekedjen ítélete szerint. S ne várjon megnyugtató megoldást. Hanem nyugtalankodjék, töprengjen s okuljon. Ha igen: elértük célunkat – az utolsó szó ügyis az olvasóé.

Sz. D.

I

Füveket ölel a bronzkarú medve,
nyúzza, vigye, kinek ideje, kedve;
túl a ciheresen vadkan inal,
fáj a föld, fölsebzí lábaival,
fáj a föld, fáj a fű, bokorág; robban,
robban a fájás szívpitvarokban,
forr az ég, éget, gyerünk, tovább,
míg szusszal a tüdő, lépttel a láb
bírija; – nyugalom?: csak fáradság van, kába –
pihenés?: álomtalanok álma;
tovább: feszül az íj idege,
feszül magától; időtlen ideje
már ez a vágta – s meddig még, meddig?
A királyfi kezét tövissek sebzik,
úttalan utakon, süvítő sűrűben
lohol; lova régen elmaradt mögötte,
tisztáson, egy szál báránnyelűhöz kötve.

Hány napja, hány hava, hány nyara, hány tele
telt itt, erdőn-síkon, hány vas esztendeje,
teste röghöz durvult, szeme fényhez edzett,
izmai rugalmas acélrudak lettek,
anyai simítás hajától idegen,
apai szó szívét elhagyja hidegen,
emberi zsvajhoz füle buta, tompa,
farkas, medve, vadkan féli a vadonban,
őz-ünők juháznak szeme sugarától,
jótanáccsal szolgál szajkó ha rikácsol,
tanítói hangyák, táplálói gombák –
mégis, mintha – átok? – csak járná bolondját,

vadkan hogyha röffen, ha tutul toportyán:
utána, ha vérem marad is a portyán!
megpihenünk majd ott, a végtelen partján.

Tajtékot túr a kan, fogát földbe fúrja,
ina rogy, lehe fogy, tápáskodnék újra,
szemében véresen düh s félelem forog,
toppant még, szédeleg, dülöngél, tántorog,
feje csak lekoppán szürke szikla alatt,
nyílzizzenés-hangú halálra vár a vad.
Torpan a királyfi; mintha nem is földi-
fáradt mozdulattal homlokát letörli;
kerüli a vadat – tűnhetsz! – széles ívben,
fölhág a sziklára, leül, pihen csöndben.
Fejest bukik a nap a látóhatárról,
az esthajnalcsillag sápadtan pislákol.

Ernyed a királyfi, pihengél zsibbadtan,
új, tegez mellette kushad az alkonyban;
leréved a szeme, hol a völgyben, alatt,
elhúz alacsonyan egy szűzfehér galamb,
ellibeg, megfordul, fölméri a völgyet,
körbe száll, fölsuhan, suhan egyre följebb;
talpon a királyfi, tapossa a sziklát,
– álmában, imetten látja-e, amit lát?
ezt a csillagszárnyút, ezt a szelídszépet –
– tíz életet reá! fagaras az élet!
S a madár is mintha biztatná, intene,
hívná, csalogatná: jöszte, erre gyere,
orra előtt lebeg, vezeti, s ő szökik,
vállára fegyverét, mit sem töprenkedik,
erein ereje elárad tüzesen,
madarát követi hegyeken, völgyeken,
erdőkön, pusztákon, sziklák s cserfák között,
szürke magasságban bagoly hussan, köhög,
patak cserrel, mit az! vízbe térdig, övig,
jánosbogár-lámpák szerelmüket szövik,
csillagok fiadznak, fölevez a hold is,
s ő talpal, kedvétől fölérezne holt is,
láthatatlan láncon vonszolja a szépség –
veszély? törpe mindje! soha ilyen estét!

S lám, egy tisztás partján, kék sziklakő előtt
megpihen a galamb, megpihentetve őt,
s szóval fölfeleli, turbékoló szóval,
alig hangosabban, mint gyöngyöző sóhaj:

Sziklák lánya,
jöszte, jöszte,
orcád könnyben
ne füröszd te,
búbánatban
ne időzz te,
sziklatündér,
jöszte, jöszte!

Nyeli szavát a csönd, súlyos csönddé nyeli;
újfent szól a madár, szóval fölfeleli:

Sziklák lánya,
búval kelő,
búval nyugvó,
jöszte elő,
napod ébred,
könyved verő,
sziklatündér,
jöszte elő!

Nyeli szavát a csönd, susogássá nyeli;
újból szól a galamb, szóval fölfeleli:

Sziklák lánya,
jöszte, jöszte,
orcád vígság
megfüröszse,
szerelemben
megfürdőzz te,
sziklatündér,
jöszte, jöszte!

Szó nyomán suhogás: kilépi a sziklán
aranyhajú tündér, csillagszemű szép lány:

– Maradj itt, életem-életed rajta van:
maradj itt, dalia, örökre, én uram!

II

Hány napja, hány hava, hány nyara, hány tele
 telt tündére mellett, selyem esztendeje,
 teste megszelídült – nap hogy nem aszalta,
 zápor nem áztatta, tövis nem karcolta –,
 szája csókot tanult, szíve boldogságot,
 kunyhófal kerített egy egész világot.
 Békén emberektől, madarak-vadaktól,
 jót-rosszat nem várva, nem kérve holnaptól,
 ujjai aranyhaj erdejét bolyongva,
 napi eledelül ölelés meg gomba;
 íjának idege lanyhult, nyilát rozsdá
 kimarta, tegezét pókháló befonta,
 vaddisznócsapásra, szeme nem lát célra,
 kásássá petyhüszik izmai acélja.

Cspongott a tündér pilleszárnyú kedve,
 ölelést örülve, csókra fenekedve,
 csatározó testtel, hódítva az áldott-
 álmodott, a teljes, megváltó világot,
 fölborzolt lélekkel; minden perc: új öröm,
 új varázs minden nap; a sugár a kövön
 csak nekik vihancolt, sárgarigó füttye
 kerekded kedvüket fellegekre tűzte;
 szemük nyílt, sugárzott eddig-nem-látottra,
 csengő forrásokra, bódult virágokra,
 gyíkocska szemében tükrözött az égbolt,
 bűvös, révült világ: sejtelmesen szép volt.
 Cspongott a tündér lepkeszárnyú kedve,
 ölelést örülve, csókra fenekedve,
 egy napig, kettőig, nyáron át, éven át –
 de a világ sem tart addig, míg a világ.
 Kezdetek a napok naptalanná válni
 (mit sem tenni annyi, mint semmit sem várni),
 éjek lobogása pislogássá vásott,
 szükség szűkítette ezt a szűk világot,
 elzsongított a csönd, aztán süketített,
 pihenés üdített, aztán merevített,
 gondok, gondolatok örtek zakatolva:
 a boldogság vajon csak két ember dolga?
 S cammogtak a napok, egy a másik mögé,
 míg egyszer a tündér szóval fölfelelé:

Virágom, virágom,
éltető világom!
Rozsdás nyilad
nem féli vad,
hónaphosszat
heversz magad,
virágom, virágom,
éltető világom,
lépted lesi
erdő-mező,
ajkad patak,
csörgedező,
gyöngéd kezéd
őzek sírják,
meg nem lesed
hajnal pírját,
virágom, virágom,
éltető világom!
Rozsdás nyilad
nem féli vad,
hónaphosszat
heversz magad!

Feküdt csöndben, nyugton, lomhán a királyfi,
tartotta, ölelte, húzta le a pázsit,
úszó felhőt bámult, kúszó árnyat ügyelt,
s szólott a tündérnek, szóval így fölfelelt:

Tőled hova mennék?
nélküled mi lennék?
hordtam nyugtalanság
kedves-kínos terhét,
mígnem nyugalomra,
találtam tereád –
füttyülök mindenre,
vesszen meg a világ!

Hallgatott a tündér, napok teltek ismét,
egyiket a másra csak hogy agyonüssék,
nyugton a királyfi, nyugtalan kedvese,
míg idő múltával újra fölfelele:

Virágom, virágom,
hunyorgó világom!
éltem búban-bajban
napjaim magamban,
hörpöltem örömet,
szürcsöltem teveled,
nem bírom, unom már
ezt a rengeteget:
sárig hajam
gyík ha nézi,
nád-derekam
nem igézi;
rozsdás nyilad
nem féli vad,
hónaphosszat
heversz magad
szóttalan
mellettem –
nem erre
termettem!

Pihent csöndben, lomhán, tunyán a királyfi,
tartotta, ölelte, húzta le a pázsit,
úszó felhőt bámult, kúszó árnyat figyelt,
s szólt a tündérnek, szóval így fölfelelt:

Tőled hová mennék?
nélküled mi lennék?
hordtam nyugtalanság
vállam-sebző terhét,
mígnem nyugalomra,
találtam tereád –
füttyülök egyébre,
vessen meg a világ!

Hallgatott a tündér, napok teltek ismét,
egyiket a másra csak hogy agyonüssék,
kábán a királyfi, kínlódva kedvese,
majd idő múltával újfönt fölfelele:

Virágom, virágom,
vakuló világom!

rozsdás nyilad
nem féli vad,
hónaphosszat
heversz magad
szótalan
mellettem –
nem erre
termettem!
Éltem búban-bajban
napjaim magamban,
nem voltam senkié –
szedjük magunk össze,
jöszte, uram, jöszte
az emberek közé!
Apád-anyád
érted eped,
szép kedvesed
itt eleped,
szedd hát magad össze,
jöszte, uram, jöszte!

Zsibbadt félálomban hevert a királyfi,
tartotta, ölelte, húzta le a pázsit,
úszó felhőt bámult, kúszó árnyat ügyelt,
szólott kedvesének, szóval így fölfelelt:

Innen hova mennék?
másutt minek lennék?
te kívántál ide,
mért kívánsz el innét?
Mit nekünk a világ,
városok, emberek?
Én veled, te velem,
te velem, én veled.

Hallgatott a tündér, napok jöttek ismét,
egyiket a másra csak hogy agyonüssék,
báván a királyfi, gyötretve kedvese,
mígnem idő múltán, egy verő reggelen,
ocsúdva, ásítva, nyújtózva körülnéz –
nem hisz a szemének: tovatűnt a tündér.

– Tán a forrásra ment? verőfényben fürdik?
vagy az erdőt járja? nem tett ilyet eddig,
nélkülem lépést sem! és én is csak velem! –
S forog már, pörög már a világ körül.
Tisztásra kilépek, körös-körül kémlel,
küldi hívó szavát sebes szárnyú széllel,
elindul maga is, forró félelemmel,
szólni sem tud immár, gondolkodni sem mer.
Hágót hág, lejtőn lejt, sűrűségben csörtet,
vigyázkodik, kutat eget-sziklát-földet,
ellankad, fölélé, halad, liheg, eláll,
ellene a vadon, kemény, mint a halál.
S lehull az avarra, lecsügged, lehorgad,
kilobbant a tegnap, elhamvadt a holnap,
ólomnál ólomabb, könnyebb, mint a sóhaj,
s fölfelel magának, sír keserű szóval:

– Anyácskám, arácskám, szomorúcska mátkám,
szenvedő szemetek még egyszer ha látnám!
apám váró vára, mért hagytalak oda!
Lettem volna tudós vagy vitéz katona,
lettem volna koldus a koldusok között!
de szívembe magány gőgje beköltözött!
távolodtam közben csak ennenmagamtól!
megcsaltak, mert magam megcsaltam magamat!
nagy vagy, szárnyas idő, kicsi a pillanat,
kicsi ez az élet tettelen, szárnytalan –
megcsaltak, mert magam megcsaltam enmagam!
holnapot nem vártam – mit várhattak tőlem?
nem éltem a földön – mit érek a földben?
emberek nélkül én állatnál kevesebb,
szeretni sem tudok, bárhogyan szeretek!
emberek nélkül csak az emberek ellen,
ádázkodik erőm, szóm, szívem, szerelmem!
Anyácskám, arácskám, szomorúcska mátkám,
szenvedő szemetek még egyszer ha látnám!
Nincs már bajom bajjal, szikkad szívem ere,
sírom erdő, testem vadak eledele.